I. AKMENS IR ŽALVARIO AMŽIŲ PAMINKLAI

Adomas Butrimas

MEZOLITO KAPAI SPIGINO SALOJE

Paminklas yra Telšių raj., Varnių apyl., Biržulio ežero P dalyje esančioje Spigino saloje, netoli ežero V kranto. Sala užima kelių ha plotą. Jos PV dalyje iškyla kaiminės kilmės stačiašlaitė, pailga, kiek primenanti piliakalnį kalva. Kalvos viršūnės ilgis 50 m, plotis apie 10 m. IEM 1985 m. žvalgomųjų tyrimų metu aptiko vieną kapą, o 1986 m. - kapus Nr. 2-4, ištirta beveik visa kalvos viršūnė - 420 m plotas.

Kapas Nr. 1, gerokai apardytas, išliko tik kaukolės ir ilgųjų kaulų lūžgaliai, išjudinti iš vietos, išsklidę 4x4 m plote. Numanomoje kapo vietoje 45-48 cm gylyje kaulų lūžgalių aptikta daugiau nei kitur. Greta kaulų gulėjo 2 kreivieji rombiniai antgaliai.

Kapo Nr. 2 kontūras išryškėjo 37-38 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. 50-55 metų vyras palaidotas labai suriestoje padėtyje, kojos visai pritrauktos prie krūtinės, šonkauliai atsidūrę prie pat kojų kaulų. Griaučiai užėmė tik nedidelę duobės dalį - 120x65 cm. Nesuardyti vienos rankos plaštakos kaulai atidengti atskirai nuo visų griaučių, arčiau duobės krašto. Jokių įkapių neaptikta.

Geriausiai išlikęs kapas Nr. 4 buvo maždaug 7

į PR nuo kapo Nr. 2. 30-35 metų moteris palaidota aukštielninka, ištiestomis kojomis, tirštai apipilta rusva ochra, galva 40° į PR. Laidota negiliai: kaukolė atsidengė 20 cm gylyje, o kapo duobės dugnas buvo 50 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Duobė išryškėjo tik ochros dėka. Jos plotis ties galva buvo 65 cm, ties dubeniu - 60 cm, ties pėdų kaulais - 40 cm. Krūtinės srityje, 20 cm nuo apatinio žandikaulio, aptiktas titnaginis strėlės antgalis, o tarp žandikaulio ir strėlės antgalio buvo trys amuletai iš priekinių elnio-briedžio dantų su pragręštomis skylutėmis. Nuimant griaučius, po kairės rankos kaulais alkūnės srityje, aptiktas dar vienas strėlės antgalis su įtvara. Tarp kojų kaulų aptikti keturi elnių-briedžių ir bebrų priekiniai dantys su pragręžtomis skylutėmis.

1 m į Š nuo kapo Nr. 4 aptiktos kapo Nr. 3 liekanos: apnykę ilgieji kaulai. Mirusysis buvęs palaidotas ta pačia kryptimi, kaip ir kape Nr. 4. Nei įkapių, nei ochoros kape neaptikta.

Beveik pačiame kalvos viduryje, 8 m į PR nuo kapų Nr. 3 ir Nr. 4, aptikta 40 cm skersmens ovali rusvos ochros dėmė. Ji išryškėjo 30 cm gylyje, buvo 5 cm storio. Dėmės paviršiuje gulėjo patinota balkšva titnago skeltė. Ochros dėmę greičiausiai reikėtų sieti su laidojimo apeigomis. Belieka pridurti, kad palyginti nemažame plote - ištirta beveik visa kalvos viršūnė, jokių mezolito laikotarpio stovyklos liekanų neaptikta. Greičiausiai mezolito laikotarpiu šioje kalvoje buvo tik laidojama.

Kol neturime radiokarboninio tyrimo duomenų, kapus datuoti tenka preliminariai, tik pagal analogijas Šiaurinėje Europoje. Iš titnaginių strėlių antgalių galima teigti, kad kapai priklausė Maglemozės tipo kultūroms, greičiausiai Kungemozės ciklo žmonėms ir galėtų būti datuojami VI tūkstantmečiu pr.m.e.